

УДК 262.12:241.83

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ЧИНУ ОТЦІВ ВАСИЛІАН

ПЕТРО ШКРАБ'ЮК

Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України

Відділ української літератури,

вул. Козельницька, 4, м. Львів, Україна, 79000

Висвітлено процеси національно-духовного відродження в Україні, що спричинили зріст інтересу до суспільної та культурної ролі Церкви, взаємозв'язку національного і культурно-релігійного чинників життя соціуму. Націотворча місія Української греко-католицької церкви (УГКЦ) в історії є прикладом такого взаємозв'язку. І хоча цій проблемі останнім часом присвячено окремі дослідження, практично поза увагою українських істориків залишилося соціально-політичне й культурне значення діяльності найдавнішого монашого Чину УГКЦ – св. Василя Великого (ЧСВВ).

Ключові слова: *національно-духовне відродження, культурно-релігійне життя, Василіанський Чин, монаший Чин, греко-католицька церква, націотворча місія.*

Толерування, а навіть запровадження у проповідях та в спілкуванні між собою народної мови, – це якраз найперша ділянка, де василіани чітко продемонстрували свою національно-патріотичну спрямованість, кинули зерно, яке поволі, не повсюдно, але таки приймалося, аби забувати рясним урожаєм. Щоб краще осягнути значущість василіанського наміру, потрібно бодай коротко окреслити суспільно-політичну ситуацію того часу.

Створенню 1617 року Василіанського Чину передували дві знакові події: Люблінська (1569) і Берестейська (1596) унії. Та якщо про Берестейську унію існує чимала література¹, то про Люблінську написано в Україні менше². А якраз Люблінська унія мала визначальний вплив на дальше життя України*. Адже з переходом решти українських земель під польську корону порушився баланс, який досі гармонізував відносини між литовцями й українцями. На це, зокрема, вказує такий факт. До 1569 року зафіксовано тільки один випадок окатоличення. Цим прозелітом був князь Іван Сапіга** . Рід Сапіг, читаємо, «походить від

¹ Досить назвати видання, які з'явилися в останні роки. Це контрверсійна книжка о. Дмитра Блажейовського *Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля*, (Львів, 1995), 646. Матеріали чотирьох «Берестейських читань», які вийшли відповідно чотирма випусками у Львові в Інституті історії Церкви Львівської богословської академії: «Історичний контекст, укладення Берестейської унії і перше поунійне покоління» (1995), «Держава, суспільство і Церква в Україні у XVII столітті» (1996), «Берестейська унія і українська культура XVII століття» (1996), «Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті» (1997). Увінчує цей масив монографія о. Бориса Гудзика *Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії*, (Львів, 2002), 426.

² Михайл Кояловичь, *Дневникъ Люблинскаго сейма 1569 года. Соединение Великаго Княжества Литовскаго съ королевствомъ Польскимъ*. (Санкт-Петербург, 1869), 786.

Етнотопонім «Україна» я вживаю тут на означення всіх частин української землі, хоча у княжі часи, та й дещо пізніше, ним позначали тільки пограничні терени, а в XVI–XVII сторіччях – головню Київщину.

** Ставлення роду Сапіг до українського національного руху в пізніший період, у XIX ст., дослідив Ігор Чорновол. Див.: «Галицька шляхта і проект «Київського королівства» канцлера Отто Бісмарка,» *Сучасність. Щомісячний часопис незалежної української думки*. № 3. (Київ, 1997), 65–71. Див. також силуетки І. Чорновола про Льва та Адама Сапіг у «Львівській газеті» за 21 та 28 січня 2005 р.

Гедиміна. Близько 1514 року Іван, маршал Литовський, перейшов із православ'я в католицизм під час свого перебування в Римі, куди їздив як посланник»³. Після Люблінської унії це явище стало масовим. Ось кілька дат переходу знатних, головню князівських родів: Пронські (бл. 1580), Семашки (1586), Слуцькі (1590), Збаразькі (1595), Вишневецькі (1595–1614), Ружинські (1600), Заславські (1603)...⁴

Відплив української шляхти відбувався на очах Костянтина Острозького – того, що очолював делегацію на Люблінський сейм і був ініціатором унії з Римським Престолом. А потім він відцурався від своїх однодумців, ба більше, – всіма способами заходився поборювати з'єдинених. Однак ще коли цей непослідовний князь жив, два його сини одружилися з польками, що було передумовою апостатства. І справді. Один із них, Януш, став католиком (1600); другий – Олександр – передчасно помер (1603), зате його дочка Анна-Алоїза, вийшовши заміж за Віленського воєводу Яна-Кароля Ходкевича, теж стала католичкою – і дуже войовничою. Вона віддала єзуїтам славнозвісну Академію в Острозі, навіть перехрестила на католицизм прах батька Олександра...***

Марнославною «оборонець» православ'я не залишив спадкоємця, який би відновлював та скріплював руське благочестя. 1608 року він помер. А 1610-го син ректора Острозької академії Мелетій Смотрицький, повернувшись зі студій за кордоном, видав у Вільні свій знаменитий «Тренос, або Лямент...» (плач), де мовиться від імені православної Церкви, яку покидають її діти – русини. Він нараховує 49 значних родів, які відійшли від віри батьків, а значить – і від своєї нації.

Отож Люблінська унія була вельми нещасливою, і не лише для України (омінаю тут від'ємні соціально-національні фактори), але, як з'ясувалася, і для самої Речі Посполитої, котру потім тричі ділили різні держави. Водночас були і позитиви, що їх відзначають чимало дослідників (наприклад, Дмитро Дорошенко), а в останні часи – відомий історик Церкви Іван Паславський⁵. Завдяки унії переважна більшість українських територій об'єдналися в єдиний національний організм (хоча і під чужою політичною зверхністю). А це Галичина, яка 220 літ існувала окремо; це найзалюдненіша Волинь, Поділля, Київщина та лівобережні простори з нинішньою Полтавщиною і південною Чернігівщиною (пізніше і з самим Черніговом). За «бортом» перебували Сіверщина, яку передніше захопила Москва; угорська Русь – Закарпаття, а також Берестейщина та Пінщина, які залишились у складі Литви. Однак соборність головних українських земель мала на відірвані окраїни тонізувальний вплив, допомагала зберегти свою національну ідентичність. Не випадково шляхта Пінщини в червні 1658 року просила Богдана Хмельницького прийняти їхній повіт під владу Війська Запорозького – і гетьман урочисто запевнив, що «одних будемо мати друзів та ворогів і вічно та ненарушно в союзі жити будемо»⁶.

³ О происхождении шляхетских родовъ, въ Юго-западной Россіи. Извлечено изъ 1-го тома IV части Архива Юго-западной Россіи, изданнаго Кіевскою комиссією для разбора древнихъ, актовъ. (Кієвъ, 1867).

⁴ Ibid, 16–17.

*** Сама ця процедура така незвичайна, що її варто навести бодай фрагментарно. У страсну п'ятницю, в ніч на суботу 1636 року, Анна-Алоїза змусила священика відімкнути церкву, де був похований її батько, там «добилися до склепу, і знайшли у трумі тільки[о] кості, бо юж літ 34, яко умер, а трума циновая, і понесли до кляштора. Єден єзуїта сіл за трумою прикрився, а другий питаєт, а той отвпідает от тих костей. І мовить: “Алекса́ндре, по цо ж ту пришед?” Той отвпідает: “Збавення шукам”. – “А чем же давній не шукал?” – “Бо не зналем, що віра ліпша римська”. А княжна кості перемила, золками (зіллям. – П. Ш.) пахучими переклала. Єзуїти крестили во свою віру кості і подою покропили і ім'я перемінили Станіславом. І попровадили до Ярославля, і там поховала подлі матки своєї». (Див.: «Острозький літописець», Галицько-Волинський літопис. (Львів, 1994), 215–216).

⁵ Іван Паславський «Писав мандрованець, якого звать Вишенським» на книжку А. І. Пашука «Іван Вишенський – мислитель і борець» (Львів, 1990),» *Дзвін*. – № 1. (1991), 152–160.

⁶ В'ячеслав Липинський, *Твори, том 3. Україна на переломі 1657–1659*. (Філядельфія, 1991), 13.

Другий позитив – колонізація. Так зване Дике Поле, або Задніпрянщина, – а це південна Київщина та південно-східна частина Поділля, – були майже порожні, заселені де-не-де. І сюди, в цей чорноземний Клондайк, хлинули потоки українських переселенців – людей працьовитих, кмітливих, хоробрих, звиклих як до рала, так і до шаблі. За ними, зрозуміло, просувалися польські пани й підпанки, всяка чужинецька дрібнота, одначе все це «посполите рушення» тонуло в українській стихії, закріпачити яку було не так-то легко, тим паче, що в найскрутнішу хвилину прихистити могла Запорозька Січ.

Прикметно, що паралельно з народною колонізацією, як зазначає Дмитро Дорошенко⁷, йшла колонізація монастирська, причому вельми активна. На Слобожанщині, наприклад, монаші осередки з'явилися раніше, ніж цю територію заселив український люд. Так, уже 1624 року тут діяв широкознаний Святогорський монастир. Невдовзі постали чоловічі, жіночі монастирі в Острогозьку та інших містах краю.

Натомість землі Правобережжя густо заселяли колоністи з Галичини та Волині; пізніше це були переважно уніати. І вже на зламі XVI–XVII сторіч на правому березі Дніпра, – а це головню Київське (з Київським, Житомирським, Овруцьким повітами) та Брацлавське воеводства, – проживало півтора мільйона жителів⁸. Водночас бурхливо розвивалися міста й містечка. На початку XVII сторіччя їх в Україні було засновано близько тисячі⁹.

Третій позитив – пробудження національної свідомості, самоповаги й солідарності, відсвіжування історичної пам'яті, яка коренилась у величі Київської Держави. Далі Берестейська унія несамохіть поділила мирян на два конфесійні табори, що дало поштовх до завзятої полеміки, – а це теж сприяло піднесенню національного самоусвідомлення. Навіть римо-католики, нащадки спольщеної галицької шляхти, як от Станіслав Оріховський чи Ян-Щенсн Гербурт, заступаються за русинів, маніфестують своє українське походження¹⁰.

Бо якраз на цей період припадає розквіт ренесансної, а за нею – барокової поезії, що яскраво проявилось в поемі Себастіана Кленовича «Роксоланія» (1584), присвяченій Україні, зокрема Львову. Після Кленовича свою любов до української землі засвідчило понад п'ятдесят поетів, які творили латинською, польською, старослов'янською, давньоукраїнською книжною, а то й народною (Ян Жоравницький) мовами¹¹.

Водночас тисячі – і це не перебільшення – вихідців із різних українських земель, зокрема й Лівобережжя, продовжували студіювати у вищих школах Східної і Західної

---

⁷ Дмитро Дорошенко, *Нарис історії України*. Т. 2 (від половини XVII ст.). (Київ: Глобус, 1991), 217.

⁸ Микола Крикун, «Питання чисельності населення на Правобережній Україні другої половини XVI – середини XVII ст. у радянській історіографії», *Вісник ЛДУ. Серія історична*. Вип. 16. (Львів: Вища школа, 1980), 74–81.

Ці дані, застерігає М. Крикун, не абсолютно точні. І все ж вони бодай приблизно дають уявлення про тодішню демографічну ситуацію в цій частині України. Саме з велелюдного Правобережжя на лівий берег Дніпра московський уряд двічі – у 1678 та 1711–1712 роках – переганяв людей. Див.: Микола Крикун, «Згін населення з Правобережної України в Лівобережну 1711–1712 років (До питання про політику Петра I стосовно України)», *Україна модерна*. Ч. I. (1996), 41–88.

⁹ Григорій Нудьга, *Не бійся смерті*. (Київ: Рад. письменник, 1991).

¹⁰ «Писання Станіслава Оріховського» в антології «Українські гуманісти епохи Відродження». Ч. 1. (Київ, 1995), 228–229, 405–407, 413, 418. У цій же антології (Ч. 2, 173–177) читай також українофільські роздуми Я.-Щ. Гербурта. «При кривді шляхетного народу руського, з якого і я, і дружина моя (Єлизавета Заславська. – П..Ш.) взяли свою кров, – заявляв Ян Гербурт, – буду стояти з такою Божою поміччю, як мене вчить право...»

¹¹ *Українська поезія XVI століття*. Упоряд., вступна стаття та примітки Василя Яременка. (Київ: Рад. письменник, 1987), 284; *Українська поезія XVII століття (перша половина)*. Антологія. Упоряд., вступна стаття та примітки Василя Яременка. (Київ: Рад. письменник, 1988), 353.

Європи, зокрема в Болоньї, Падуї, Кембриджі, Оксфордї, Парижі (Сорбонна), Страсбурзі, Кенігсберзі, Лейпцигу, Нюрнберзі, Празі, Кракові, Відні... Всього таких високих шкіл у XIII–XVIII нараховувалось щонайменше п'ятдесят¹². Серед спудеїв був і реформатор василіан Іван (це хрещене ім'я) Йосиф-Велямин Рутський, який навчався в університетах Кракова та Вюрцбурга. Виїздити на студії за кордон дозволяв і Литовський Статут 1529 року (розділ 3, артикул 8)¹³.

І природно, що нерозважна експансія Польщі натикалася в злученій Україні на рішучий опір, причому в різних формах – культурних, освітніх, релігійних, а нерідко і збройних (повстання Криштофа Косинського, Северина Наливайка), що врешті-решт вилилося у Національну революцію XVII ст.

Саме в цьому контексті треба розглядати й організаційно-василіанську акцію митрополита Рутського. Перейнявши з рук Іпатія Потія митрополичий жезл, Йосиф Велямин розбудовує Київську митрополію, творить Чин святого Василя Великого – і творить за зразками Чинів західних. Бо тільки централізоване згромадження може ефективно протиставитись і римо-католицизму, і протестантизму, і негативним явищам в самому чернечому бутті, як уже згадувані передніше ідіоритмія чи зловживання правами ктиторства. Разом з тим дисциплінований Чин здатний енергійно провадити місійно-душпастирську працю в народі, навчати його у своїх школах та відвертати від безбожництва.

Василіани підходять до всіх цих питань дуже відповідально. Вони розробляють й ухвалюють конкретні правила для всіх: протоархімандрита, консулторів, ігуменів, магістра, новіціату, вчителів, «навіть для кухарів, шафарів і фурманів...» Так передає свої враження автор василіанського «Шематизму» за 1867 рік Михайло Коссак. І додає, дивуючись такій скрупульозності: «...ба що навіть о мові, якої уживати мають, не позабули они, і на капітулі VI в Вільні на XVI засіданню ухвалили: «В розмовах межі собою маємо уживати 'мови руської, особливо і доконечно в церкві і в проповідях. Для того виразно митрополит і ми, отці соборнії, постановляємо, аби отці і братія в церквах не інним, як руським язиком, Слово Боже проповідали'»¹⁴.

Можна сказати, що тут василіани ступали слідами солунських братів Кирила і Мефодія, які ще у IX сторіччі запроваджували на слов'янських землях богослужіння зрозумілою мирянам мовою – церковнослов'янською, хоча й наражалися на нерозуміння й переслідування з боку ревнителів давньої латинщини. Зате вони знаходили підтримку в папи. Символічно, що святий Кирило завершив свій місіонерський шлях у Римі, в монастирі, причому в монастирі василіанському¹⁵.

Але василіани пішли ще далі: переходили безпосередньо до живої мови свого народу – так, як це чинили адепти Реформації. А митрополити Потій, Рутський, за ними Рафаїл Корсак були спершу кальвіністами, потім повернулись до руського благочестя, а разом і до рідної мови. І вимагали, «щоб отці і брати в церквах не іншою мовою, а тільки руською проповідували Слово Боже». На цей промовистий факт при організуванні Василіанської Конгрегації, – а це липень 1617-го, – звернув увагу і сучасний вчений з Риму о. Порфірій І Підручний, ЧСВВ. Йосиф-Велямин Рутський, пише він, «дуже настоював, щоб ченці говорили по-руськи, особливо й незмінно в церкві та в проповідях»¹⁶. І не тільки проповідували, а й писали.

Взірцем у цьому питанні був друг і однодумець митрополита Рутського – Полоцький архієпископ Йосафат Кунцевич. «Він, – підкреслює д-р Юрій Герич, – одинокий з

¹² Григорій Нудьга, *Не бійся смерті*, 270.

¹³ *Ibid*, 280.

¹⁴ Шематизм ЧСВВ 1867 р., 246.

¹⁵ Мар'ян Поташ, ЧСВВ, «Він засіяв між нами!», *Світло*. Ч. 11, листопад 1969.

¹⁶ Нарис історії Василіанського Чину святого Йосафата. (Рим, 1992), 137.

уніятських полемістів, що всі свої писання (за виїмком листів до Сапіги) писав рідною мовою». Отож і тут святий Йосафат не був схожий на інших. «Смотрицький, – наголошує Герич, боронив православ'я по-польськи, за матеріалами глипав і в західню літературу, Кунцевич же шукав опори в «Кройниках руских» і передовсім у східних отців...»¹⁷

З цього приводу варто навести і значущі слова д-ра Ярослава Гординського, котрий відзначав, що Українська Церква завжди була «найважливішим виразом української національності». А тому занепад Церкви був разом занепадом народності. Щоб її рятувати, треба було піднести й нашу Церкву. Єдиний вихід – унія. Тобто єдність з Римом, «з добре організованою Католицькою Церквою» (при збереженні, звісно, східною обрядом). «Що так справді було, – каже д-р Гординський, – се показали найближчі події. Уніятська Церква, позбавлена скоро помочі не тільки тодішньої польської держави, й загалом якої-небудь помочі, стала Церквою наскрізь українською, виразницею української національної ідеї. Тому-то й найвишніші писання перших оборонців унії були зложені українською мовою...»

Так писав святий Йосафат. Він «уживав у письмі виключно тодішньої української літературної мови, хоч навіть православні послуговувались у тім часі так часто польською мовою...»¹⁸ Українською мовою Йосафат Кунцевич уклав «Катехизм», «Правила для священників», «Проповіді», а також листувався з Рутським. І лишень два листи – до Льва Сапіги він написав польською¹⁹. Вочевидь з поваги до князя, що був тоді Великим литовським канцлером (а після загибелі Кунцевича – Віленським воєводою). І жорстоко покарав винуватців мученицької смерті святого Йосафата.

Настійне звернення ранніх василіан до народної мови засвідчують протоколи василіанських капітул від 1617-го до 1709 року, вміщені у виданні: «Археографический сборник документов) относящихся к истории северо-западной Руси», т. XII, Вільно, 1900²⁰. Як широко й глибоко впроваджували василіани в богослужіння народну мову – достеменно невідомо. Бурхливі часи, війни, зміни державних кордонів, а звідси некорисна роз'єднаність василіанських провінцій не дали змоги зробити докорінний перелом у ставленні кліру до рідного слова. Але те, що наміри василіан були не даремні, самоочевидно. Ось ще один красномовний факт.

У вересні 1724 року мандрівник Василь Григорович-Барський відвідав усі сім головних храмів Риму, серед них і той, де був ув'язнений апостол Петро. «Неподалік від того храму, де колись була темниця святого Петра, біля гір стоїть монастир Сергія і Вакха, в якому нині мешкають ченці-греки, а ще більше русів; вони звуться василіани, бо живуть ніби за статутом святого Василя та уставом грецьких ченців...» А літургію відправляють коли грецькою, коли руською мовами, однак, за звичаєм римлян, на опріснику, і то без співу, тільки тихо читають»²¹.

В цьому описі важливе зазначення маєте, що тамтешні василіани під час Богослужіння послуговувалися рідною мовою, як того вимагали сто літ тому Рутський та святий Йосафат Кунцевич. Це знову ж таки підтверджують документи. У «Лаврівській хроніці (1771–1882)», що її частково опублікував о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, читаємо: «Рік 1781... Дня 7.11. приїхав о. Гедеон Тульський з Белостока на сповідника... На відпуст

---

¹⁷ Рафаїл Герич, «Бібліографічний огляд писань св. Йосафата», *ЗЧСВВ*, секція II. Т. V (XII). Вип. 1–4. (Рим, 1967).

¹⁸ Ярослав Гординський, «Український елемент у діяльності св. Йосафата Кунцевича. (Відчит у 300-літню річницю смерті Святого)», *ЗЧСВВ*. Т. I. Вип. 3–4. (Жовква, 1925), 366.

¹⁹ Мелетій Соловій, Атанасій Великий, ЧСВВ, *Святий Йосафат Кунцевич: його життя і доба*. (Торонто, 1967), 269–280.

²⁰ У Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України зберігаються оригінали цих протоколів. Монастирі василіанські, спр. 1310.

²¹ Василь Григорович-Барський, *Мандри по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік*. Переклав з давньоукраїнської Петро Білоус. (Київ: Основа, 2000).

на Благовіщення о. Гульський мав проповідь по-слов'янськи»²². Наступна виписка: «Рік 1783... Дня 25.V. о. Созанський мав на Вознесення проповідь по-руськи. Так проповідував він теж на відпусті св. Івана (24.VI)»²³.

«Лаврівська хроніка» – цінне джерело, оскільки вона зафіксувала різноманітні події в діяльності ЧСВВ. «Зокрема, – підсумовує о. Ваврик, – слід відзначити перші прояви народного відродження на галицькому терені, проповіді «слов'янською» чи пак «руською мовою» на лаврівських відпустах, що її занотовує монастирський літописець вже під 1781 і 1783 р. на півсторіччя перед знаним виступом М. Шашкевича і його товаришів у львівських церквах». І далі: «Такий виступ василіанського проповідника з рідномовним Божим словом у Лаврові свідчить, що освідомлення народницької тенденції в Чині, започаткованої знаним «Народовіщанієм» з 1768 згл[ядно] 1778 р., закреслювало щораз ширші круги аж до появи «Богогласника» 1790 р. і «Наук парохіяльних» Маркіянового предтечі о. Юліяна Добриловського, ЧСВВ, в 1794 р.»²⁴.

CHALLENGES OF CREATION OF CENTRALIZED CHIN VASILIAN FATHERS

PETRO SHKRAB'YUK

*Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypuyakevich of the National Academy
of Sciences of Ukraine
Department of Ukrainian Literature
street Kozelnitskaya 4, Lviv, Ukraine, 79000*

SUMMARY

The processes of national-spiritual revival in Ukraine cause an increase in interest in the social and cultural role of the Church, the interconnection of the national and cultural-religious factors of the life of society. The nation-building mission of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) in history is an example of such an interconnection. And although this problem has recently been devoted to individual research, the socio-political and cultural significance of the activity of the oldest monastic Order of the UGCC, St. Basil the Great (OSBM).

From 1617 and for nearly three centuries (until 1906), the Basilian Order was the only Ukrainian monastic Order of the Eastern Rite, which, in spite of state-political transformations and even persecution, remained an important center of spiritual and cultural life, tried to protect social and political interests of the Ukrainian people. His consolidating function Chin performed in the twentieth century. when in Ukraine, mainly in Eastern Galicia, other monastic congregations already acted: Studit, Redemptorists, Salesians, which contributed to the national-spiritual self-assertion of the Ukrainian community. The problem of studying the history of the OSBM is all the more relevant now when Chin, with six provinces and two vice-provinces abroad, has expanded its missionary activities to the central, eastern and southern borders of Ukraine. The chosen theme is also important because the national educational and socio-cultural mission of the Basilian Order is still often considered to be one-sided, biased, largely influenced by outdated confessional stereotypes and distrust. In addition, the complex problems of church and religious life are highlighted. The source base is inadequate, in particular church archives, memories of the repressed in the 40-60s of the twentieth century. priests, other authentic materials.

In independent Ukraine, there were some dissertations, in which, in the narrow time frame, some aspects of OSBM activity were studied (schooling, book publishing). Therefore, a comprehensive analysis of the multifaceted activity of the Basilian Order in various periods of its history and in various forms and expressions fills a significant gap in Ukrainian historiography.

Key words: national-spiritual revival, cultural and religious life, Basilian Chin, monastery Chin, Greek Catholic Church, nation-building mission.

²² Михайло Ваврик, ЧСВВ. «Лаврівська хроніка (1771–1882),» *ЗЧСВВ*. Секція II. Т. II (VIII), Вип. 1–2. (Рим, 1954).

²³ Ibid, 90.

²⁴ Ibid.

REFERENCES

- Blazheyovsky, Dmytro. *Brest Resion and Ukrainian historical destiny and disadvantage*. Lviv, 1995. (in Ukrainian).
- «Historical Context, Conclusion of the Boston Union and the First Ponian Generation». Lviv, 1995. (in Ukrainian).
- «State, Society and the Church in Ukraine in the 17th Century». Lviv, 1996. (in Ukrainian).
- «The Union of Brest and the Ukrainian culture of the XVII century». Lviv, 1996. (in Ukrainian).
- «The Union of Brest and the inner life of the Church in the seventeenth century». Lviv, 1997. (in Ukrainian).
- Gudziak, Boris. *The crisis and reform. Kyiv Metropolis, the Constantinople Patriarchate and the Genesis of the Brest Union*. Lviv, 2002, 426. (in Ukrainian).
- Koyalovich, Mykhailo. *Diary of the Lublinska Diet of 1569. Union of the Grand Duchy of Lithuania with the Kingdom of Poland*. St.-Petersburg, 1869, 786. (in Ukrainian).
- Chornovol, Igor. «Galitskaya gentry and the project» Kievan kingdom «chancellor Otto Bismarck,» *Contemporary. Monthly magazine of independent Ukrainian thought*, no. 3. Kyiv, 1997, 65–71. (in Ukrainian).
- About the origin of noble families, in Southwest Russia. Retrieved from Volume 1 of Part IV of the Archive of Southwestern Russia, published by the Kyiv Commission for the analysis of the ancient, acts. Kiyev, 1867. (in Ukrainian).
- «Ostrosky chronicler,» *Galician-Volyn chronicle*. Lviv, 1994. (in Ukrainian).
- Paslavsky, Ivan. «I wrote the wanderer, who is called Vyshensky» on the book AI Pashup «Ivan Vyshensky – thinker and fighter». Lviv, 1990, » *The Bell*. No. 1. (1991), 152–160. (in Ukrainian).
- Lypinsky, Vyacheslav. *Works, volume 3. Ukraine at the turn of 1657-1659*. Philadelphia, 1991. (in Ukrainian).
- Doroshenko, Dmytro. *Essay on the history of Ukraine from the half of the XVII century*. Vol. 2 Kyiv: Globus, 1991. (in Ukrainian).
- Screamer, Nicholas. «Issues of population in the Right-Bank Ukraine in the second half of the 16th - the middle of the XVII century. in Soviet historiography,» *The Bulletin of the LSU. The series is historic*. Output 16. Lviv: Higher School, 1980, 74–81. (in Ukrainian).
- Screamer, Nicholas. «The population squad of the Right-Bank Ukraine in the Left Bank of 1711–1712 (To the question of Peter I) s policy towards Ukraine,» *Modern Ukraine*. Part I. (1996), 41–88. (in Ukrainian).
- Nudha, Gregory. *Do not be afraid of death*. Kyiv: Rad. writer, 1991. (in Ukrainian).
- «Scriptures of Stanislav Orychovsky» in the anthology «Ukrainian humanists of the Renaissance». Part 1. Kiev, 1995. (in Ukrainian).
- Ukrainian poetry of the XVI century*. Regular, introductory article and notes by Vasyl Yaremenko. Kyiv: Rad. writer, 1987. (in Ukrainian).
- Ukrainian poetry of the XVII century (first half). Anthology*. Regular, introductory article and notes by Vasyl Yaremenko. Kyiv: Rad. writer, 1988. (in Ukrainian).
- Potash, Marian, OSBM. «He sowed between us!,» *Light*. Part 11, November 1969. (in Ukrainian).
- Essay on the history of the Basilian Order of St. Josaphat. Rome, 1992. (in Ukrainian).
- Gerych, Raphael. «Bibliographic review of St. Scripture. Jehoshaphat,» *ZHSSVV*, section II. Vol. V (XII). Output 1–4. Rome, 1967. (in Ukrainian).
- Gordinsky, Yaroslav. «Ukrainian element in the activity of St. Josaphat Kuntsevich. (To commemorate the 300th anniversary of the death of the Holy),» *ZHSSVV*. Vol. I. Output 3–4. Zhovkva, 1925. (in Ukrainian).
- Soloviy, Meletius, and Velykyy, Atanasius, OSBM. *Saint Josaphat Kuntsevich: his life and the day*. Toronto, 1967. (in Ukrainian).
- Department of Manuscripts of the Lviv Scientific Library. V. Stefanyk of the NAS of Ukraine kept the originals of these protocols. Monasteries of the Basilian, Fund. 1310. (in Ukrainian).
- Grigorovich-Barskiy, Vasily. *Wandering in the holy places of the East from 1723 to 1747. Translated from the ancient Ukrainian Petro Belous*. Kyiv: Osnova, 2000. (in Ukrainian).
- Wawryk, Mychaylo, OSBM. «Lavrovska Chronicle (1771-1882),» *ZHSSVV*. Section II. Vol. II (VIII), Output 1–2. Rome, 1954. (in Ukrainian).